

Sigita Kušnere (Latvijas Universitāte)
**LATGALIEŠU LITERATŪRAS VIETA LATVIEŠU LITERATŪRAS VĒSTURĒ –
 TRADĪCIJA UN PERSPEKTĪVAS**

Atslēgas vārdi: *literatūras vēsture, latgaliešu literatūra, pētniecība.*

Lielākajā daļā dažādos laikposmos tapušos latviešu literatūras vēstures pētījumos – gan viena autora, gan autoru kolektīvu izstrādātajos – latgaliešu literatūrai pievērsts salīdzinoši maz vērības. 19. gadsimta nogalē un 20. gadsimta sākuma darbos tas lielākoties saistīts ar drukas aizliegumu izdevumiem latgaliešu valodā (izdevumiem, kurā lietots antikvas, t. i., latīņu rakstu veids). Vēlākos periodos (gan brīvvalsts laikā, gan padomju okupācijas gados) – ar nepietiekamu informētību, dažkārt arī ar politiskas situācijas diktētu apzinātu ignoranci.

Uzmanību koncentrējot uz 19. gadsimta beigu un 20. gadsimta sākuma literārajiem procesiem, autoriem un nozīmīgiem darbiem un to aplūkojumu latviešu literatūras vēstures pētījumos, atklājas, ka vien nelielu ieskatu latgaliešu grāmatniecības un avīžniecības situācijā sniedz, piemēram, Teodors Zeiferts savā fundamentālajā pētījumā „Latviešu rakstniecības vēsture. 2. un 3. daļa” (1923, 1925) vai Jānis Niedre darbā „Latviešu literatūra. 2. daļa” (1953), īsas apceres iekļautas arī autoru kolektīva pētījuma sējumos, kas veikts Luda Bērziņa virsredakcijā, – „Latviešu literatūras vēsture” (1935–1937). Turpretim vidusskolām domātajos latviešu literatūrvēstures darbos (Vilis Plūdons „Latvju literatūras vēsture vidus skolām. 1. un 2. daļa” (1927, 1929), Roberts Klaustiņš „Latviešu rakstniecības vēsture” (1907)) latgaliešu literatūra praktiski netiek pieminēta. Tai nepievēršas arī Andrejs Upīts darbā „Latviešu jaunākās rakstniecības vēsture. 1885–1910” (1911). No tā var secināt, ka 20. gadsimta pirmajā pusē attieksme pret latgaliski rakstīto literatūru ir neviennozīmīga, konceptuāli to pilnā mērā neiekļaujot skatījumā uz latviešu literatūras attīstības procesiem.

Padomju okupācijas gados tapušajā apjomīgajā „Latviešu literatūras vēsturē” (1.–6. sēj., 1956–1963) iekļauti vairāku latgaliešu rakstnieku portretējumi, piemēram, Andriņa Jūrdža (*Andryvs Jūrdžs*) un Pītera Miglinīka (2. sēj., 1963), tomēr tie nesniedz pietiekamu pārskatu par aplūkotā laikposma latgaliešu literatūras īpatnībām un attīstību.

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas tapušajos literatūras vēstures darbos uzmanību latgaliešu literatūrai neveltī nedz trīs sējumos izdotās „Latviešu literatūras vēstures” veidotāji (zin. vad. Viktors Hausmanis, 1998–2001), nedz, piemēram, Guntis Berelis monogrāfiskajā pētījumā „Latviešu literatūras vēsture. No pirmajiem rakstiem līdz 1999. gadam” (1999).

Nerodot gana plašu iekļāvumu latviešu literatūras vēstures apcerējumos, dažādos laikposmos tomēr veikti atsevišķi pētījumi par latgaliešu literatūru – Janīnas Kursītes, Vitolda Valeiņa, Alberta Sprūdža, Miķeļa Bukša u. c. pētnieku darbi. Pētījumā tiek aktualizēts jautājums: vai un kādā veidā latgaliešu literatūru sastatīt un sinhronizēt ar latviešu literatūras vēstures posmiem, tendencēm, iekļaut vispārējā literatūras vēstures notikumu apskatā.